

P U V A Č I Ć Z L A T K O

Kao djak drugog razreda gimnazije prisustvovao sam sastanku djaka banjalučke gimnazije (aprila 1914) na kome je osnovano društvo "Jugoslavija", na bazi jugoslovenske ideologije. Sazivači glavni govornici na ovom sastanku bili su: Eugen Birger, Rešid Kurtagić i Bogdan Jarakula.

Na sastanku je između ostalog zaključeno, da djaci gimnazije bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost u što većem broju prisustvuju proslavi dana Žrinjskih i Frankopana, kako bi na taj način manifestovali jugoslovensku ideju.

Sastanak je održan u sokolani Srpskog sokolskog društva, koja se nalazila u dvorištu stare Srpske škole u hotelu "Balkan" (na sadašnjem mjestu Skupštine opštine). Govornici su apelovali na prisutne da agitiju među ostalim djacima koji nisu bili prisutni tj. da utiču na svoje drugove da se i oni uključe u ovu akciju.

Na dan Žrinjskih i Frankopana 30. aprila 1914. učenici gimnazije ispunili su prostorije Župske crkve (danas crkva u Martićevoj ulici) i na taj način manifestovali svoju salgasnost s ideologijom novoosnovanog udruženja.

Ja sam u to vrijeme bio oduševljen gimnastičar i već tada bio prednjak u naraštajskom odjelenju "Sokola", a imao sam i ujaka koji je bio nekoliko godina stariji od mene, pa sam bio u togu događaja i tako iako mlad prisustvovao ovom sastanku. Ozbiljno sam shvatio apel govornika na sastanku, pa sam u razredu upoznao svoje drugove sa sastankom i pozivao ih da se svi uključimo u udruženje.

Medjutim školske vlasti su bile upoznate sa održavanjem sastanka i prekomjige, direktor je upozorio djake sa navednom štetnosti ovakog rada i izričito zabranio učestvovanje djaka u radu ovog udruženja.

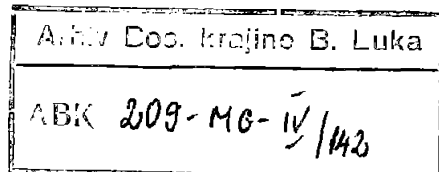
Knjiga je došla na čitanje na času starog i čestitog, jugoslovenski orjentisanog profesora dr. Djure Pavičića (predavao istoriju) koji je poslije čitanja ove direktorove (direktor Mijo Poljak) naredbi primjetio: "Sigurno od vas niko nije priustvoovao tom sastanku." Pogledi mojih drugova ukrstili su se na meni. Stari je profesor samo zaklimao glavom i rekao: "Rano si počeo sine", ali nije obavjestio direktora i tako nisam pozivan na ispitivanje kao što je bio slučaj sa nekim drugim učenicima.

Ova akcija djačke omladine odrazila se uopšte na prilike u samom gradu. Tolerancija i saradnja svih nacionalnosti je znatno porasla, a naročito se manifestovala prilikom održavanja sleta "Sokola i pobratima", koji je održan na Vidovdan 1914. godine u Banjoj Luci. Slet je održan u dvorištu stare Srpske crkve odnosno ispred tadašnje Srpske škole (danas Radnički univerzitet.)

Prije podne toga dana održana su takmičenja a poslije toga formirana je ogromna povorka u kojoj su uzeli učešće pored pripadnika sokolskih i pobratimskih društava i mase seljačkog svijeta. Karakteristično je da su u povorci učestvovala kulturna i druga društva i to tako da su bila pomješana i Srpska i Hrvatska sa jednim i drugim zastavama na čelu. Sokola je bilo iz Zagreba, iz Siska, i drugih mjesta. Hrvatsko-pjevačko društvo "Nada" iz Banje Luke i Srpsko pjevačko društvo "Jedinstvo" išli su zajedno sa svojim zastavama tako da je ova povorka bila prava manifestacija bratstva i jedinstva.

Polije podne trebala je da počne prava vježba, ali pošto je u Sarajevu izvršen atentat na Franju Ferdinanda, to je slet prekinut i sjećam se kako je prota Dušan Subotić iz Bosanske Gradiške (bio je tada predsjednik sokolskog društva u Bosanskoj Gradišci) sa tribine obavjestio prisutne o tom događaju i pozvao ih da saviju zastave i da se mirno razidju.

Poslije atentata počeli su širom Bosne i Hercegovine pogromi Srba. Medjutim Banja Luka je bila pošteđjena. Sa sastanka koji je održan radi organizovanja pogroma, procurila je vijest da se tome energično odupirao predsjednik hrvatskog sokolskog društva u Banjoj Luci dr. Čaldarević, advokatski pripravnik, koji je naglasio: "Juče smo bili s njima zajedno i nije

pošteno da im sada uništavamo imovinu".

Poslije atentata počelo je hapšenje Srba, djaka gimnazije iz viših razreda. U prvom redu uhapšeni su: Bogdan Jarakuša, Todor Zeljković, Jovo Knežević, Milan Janković i Stanko Kliska. Oni su isključeni iz gimnazije, a kasnije je protiv njih proveden proces. Međutim ni neki djaci iz nižih razreda nisu pošteđeni proganjanja austrijskih vlasti.

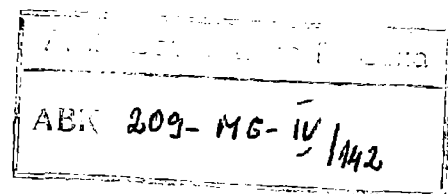
Nakon početka rata jednog jutra osvanuo je na tabli u drugom razredu jedan anti austrijski natpis. Ne sjećam se tačno kada je to bilo ni šta je pisalo. Direktor Mijo Poljak odmah je obavjestio policiju koja je povelala istragu. Policajcima su pomagali profesori: Mocnaj i Luka Kurbanović, za koje se pričalo da su frankovci. Iako je najvjerovatnije ovo bio jedan provokativan akt, jer je među djacima bilo uvjerenje da je taj natpis na tabli napisao sin profesora Mocnaja Velimir, ipak je policija kao izvršioce ovog djela predala vojnom sudu djake: Mladena Dobraša, (ujak Veselina Masleše, umro za vrijeme I svjetskog rata), Vladu Smiljanića (umro kao penzioner u Novom Sadu otprilike prije 2 god.) i Dušana Tubajića (poginuo kao oficir u II svjetskom ratu). Oni su proveli u zatvoru u Kastelu izvjestan period. Ne sjećam se kakva im je kazna izrečena.

Zbog proganjanja učenika srpske nacionalnosti za vrijeme rata više razrede- gimnazije pohađjala su samo dva Štubina i to: Branko Petrović i Vaskrsija Vuković.

Od početka rata zabranjena je ćirilica koja je prije rata bila ravnopravna sa latinicom. Profesor Kozomara je jednog dana uhvatio mog druga Ostoju Bjelića da piše sve ćirilicom i pocijepao mu teku rekavši : "Zar hoćeš da zbog tebe nastradam".

Međutim što se približavao kraj rata sve je aktivniji bio rad u školu. Sve više je dolazilo do izražaja jugoslovenstvo, a poslije Oktobarske revolucije i stremljenja prouzrokovana ovom revolucijom.

Pošto sam već bio u višim razredima to sam redovno pratio štampu, kroz koju je u poslednjim danima austrougarske sve više provejavala jugoslovenska ideja. Na banjalučkoj gimnaziji bilo je nekoliko profesora koji su se oduševljavali jugo-

slovenskom naprednom ideologijom. To su Pavičić, ^Δalus, Franjo ^Violić, Srećko Džamonja i Nikola Zadro.

Pod uticajem Nikole Hećimovića koji je istupao za reformu škole i stvaranje djačkih vijeća, održan je sastanak djaka gimnazije u prostorijama sokolane, (vjerovatno 1918.god.).

Ovom sastanku je od profesora prisustvovao Nikola Zadro i podržao reformu školstva.

Poslije 1918. god. na gimnaziji je počeo buran društveni rad. Formirano je literarno društvo koje je pored literarnog rada upražnjavalo i druge kulturne djelatnosti. U mojoj generaciji naročito su se isticali Svetolik Lazarević, kasnije profesor a na kraju karijere urednik biblioteke "Kosmos" u Beogradu, zatim Zlatko Grinvald poznati pod umjetničkim imenom Zlatko Gorjan, pjesnik i prevodilac. Kao muzičari isticali su se Velimir Fišteljić i Vlado Milošević koji su istupali na našim literarnim sastancima, a jedan od aktivnih u literarnom društvu bio je i Ilija Kecmanović. Mene je takodje u ono vrijeme interesovala književnost te sam istupao sa nizom predavanja iz literature i drugih kulturnih problema, a bio sam izvjesno vrijeme na čelu literarnog društva.

Ne sjećam se učenika koji su bili komunisti ali mislim da je Salim Mehmedagić Cakan bio zadojen komunističkim idejama. Nakon donošenja obznane policija je pokušala da zatvori Radnički dom u Banjoj Luci (danas prodavnica "Trudbenik" preko puta hotela "Palasa"). Grupa radnika suprostavila se policiji, a među njima bili su Salim Mehmedagić Cakan i prof. Srećko Džamonja.

Prekid 9. 4. 1975.g.

Zlatko Puvačić

(Puvačić Zlatko)

209-46-10/142

Nastavak 2

Kada su poslije kolubarske bitke Užička vojska i crnogorske trupe prodrle u istočnu Bosnu i približavale se Sarajevu, austrijske vlasti su prebacile u Banju Luku iz Sarajeva najveću grupu zatvorenika u takozvanom banjalučkom veleizdajničkom procesu (Vasilj Grdjić i dr.). Oni su poslije početka rata zatvoreni i okrivljeni kao veleizdajnici, zbog njihove saradnje sa Narodnom odbranom iz Beograda, ili njihovog učešća u nacionalnom rđdu u društvu "Prosveti" i srpskim sokolskim, društvima koje su austrijske vlasti označile kao revolucionarne i protivaustrijske .

Tako je banjalučki starješina "Sokola" Mića Baslać bio medju optuženima, a na klupu su sjeli i dr. Stevo Moljević, dr. Jovo Perenčević, Vlado i Darinka Malić iz Bosanske Gradiške, proto Dušan Subotić, Pero Bilbija. Od učenika banjalučke gimnazije bio je okrivljen Bogdan Ćarakuća .

Zatvorenici su smješteni u Crnu kuću i zatvor u Kastelu, koji je bio pod vojnom upravom. Sudjenje je držano u sali tadašnje djevojačke škole, današnja "sala kina" "Kozare" . Dolazak "veleizdajnika" u Banju Luku zainteresovao je Srbe Banjalučane i preduzeta je akcija da im se po mogućnosti pomogne i olakša boravak u zatvoru, naročito u pogledu ishrane. Ovo je najviše bilo potrebno radi toga što je medju zatvorenicima bila dosta ljudi iz istočne Bosne, čiji su domovi bili rastureni tako da od familije nisu mogli ništa očekivati. Uspjelo je zahvaljući humanom odnosu tadašnjeg predsjednika Okružnog suda u Banjoj Luci Poljaka Iržikovskog koji je imao dosta liberalan stav, a korišteni su i neki službenici zatvora te je preko njih u početku doturana hrana u zatvor i dijeljena medju zatvorenicima .

U toj akciji bile su naročito aktivne djevojke koje su se stalno vrtile oko zatvora i uspostavile preko prozora kontakte sa zatvorenicima medju kojima je bilo mladih ljudi. Poslije je u neposrednoj blizini Crne kuće organizovana menza za zatvorenike koju je vodio trgovac Savo Palikuća, a sredstva za menzu prikupljena su medju banjalučkim građanima. Zahvaljući tome zatvorenici su u dosta dobroj kondiciji sačekali dan pretresa.

Prilikom sprovođenja na sudjenje na glavni pretres, oni su krenuli iz Crne kuže ulicom ispred starog Sfes-
skog suda (danas Stambeno preduzeće, u doba Kraljevine Ţugo-
slavije ulica Vasilja Grdjića), kroz Kastel, gdje su im se
pridružili zatvorenici iz Kastela, ispred gimnazije, Kara-
džićevom ulicom, Moše Pijade, Pelagićevom do Ţjevojačke
škole. Mi smo se redovito skupljali na prozorama i posma-
trali prolazak grupe koja se iz dana u dan povećavala. Koli-
ko se sjećam predsjednik vijeća bio je sudija Vajnert. Jedan
od čužilaca bio je Ţiga Pinter, a zapisničari su bili: Mirko
Kuzmić i Bela Kačvinski.

Za vrijeme Stare Ţugoslavije ni članovima suda ni
zapisničarima nije smetalo da dalje nastave karijeru. Tako
je predsjednik vijeća Vajnert bio sudija Vrhovnog suda u
Sarajevu, Ţiga Pinter sudija Okružnog suda u Banjoj Luci,
Bela Kačvinski sudija Okružnog suda u Sarajevu, a Mirko
Kuzmić je bio već 1928.g. načelnik u Ministarstvu pravosu-
dja.

Zbog velikog broja zatvorenika pretres je trajao
vremenski vrlo dugo i bio je u žiži interesovanja građana,
naročito Srba, koji su sa zebnjom očekivali presudu. Presu-
da je izrečena na veliku subotu 1916. g. Bilo je nekoliko
smrtnih kazni. Medju ostalim sjećam se da su na smrt bili osu-
đeni: Vasilj Grdjić, Kosta Gnjatić, Pero Grbija. Inače kaz-
ne su se kretale od 3 do 20 godina. Prema onome što sam kas-
nije čuo zatvorenici su na presudu reagovali uskrsnom pjesmom
Vaskrsenje, manifestujući na taj način svoju nadu u slobodu
i bolji rad.

Dogadjaj koji im je ostao u dubokom sjećanju je ot-
krivanje spomenika "Vitezu u željezu" 1916. g. Spomenik je po-
dignuť ispred tadašnje željezničke stanice. Otvorio ga je pred-
sjednik Ţpštine Hamidbeg Džinić u prisustvu vojnih i građan-
skih vlasti velikog broja građana i djaka. U figuru viteza
ukucavani su željezni čavli i tako prekrivali su njegovu po-
vršinu. Ovaj spomenik je ostao sve do oslobođenja kada su ga
građani srušili.

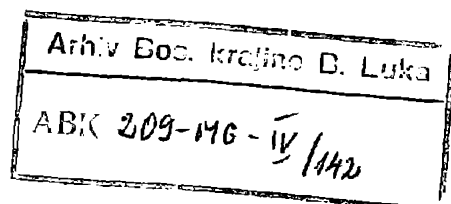
A. H. B. D. B. Kraljevo B. Luka
ABK 209-146-IV/142

Što se rat približavao kraju u Banjoj Luci je bilo sve više dezertera iz austrijske vojske. Oni su na razne načine uspjevali da pobjegnu koristeći se najčešće falsifikovanim ispravama. Tako je moj ujak Jovo Tomić sin Gaje došao na odsustvo ali je kod kuće proveo više od godinu dana i tu sačekao oslobodjenje. U Banjoj Luci je na Lučindan (31. okt.) 1918. g. došlo do prevrata . Tada je u Banjoj Luci bio jedan bataljon II BiH regimente i jedan Eskadron tkz. landešicera. Kada je u gradu odjeknula pucnjava austrijski vojnici napuštaju kasarnu i bježe iz Banje Luke. U Napuštene kasarne ušli su mnogi građani i počeli razvlačiti imovinu. Ja sam se nalazio tog jutra kod svog djeda Gaje Tomića, Kada su došli neki prijatelji među njima i Vlado Milanović i pozvali Jovu Tomića da slobodno izadje i da krenemo pred hotel "Balkan" gdje će se održati zbor. Krenuli smo svi zajedno pred "Balkan" gdje je održan veliki narodni zbor na kome je govorio prota Dušan Kecmanović koji je već bio član Narodnog vijeća SHS. On je proglasio oslobodjenje i otcjepljenje od austrougarske. Kasnije je formirano i Narodno vijeće u Banjoj Luci.

Narodno vijeće je bilo sastavljeno od svih narodnosti. Sjećam se da je u njemu bio tadašnji socijal-demokrata Martin Zrelec. To se sjećam po tome što je on zajedno sa mojim pok. ocem po zadatku Narodnog vijeća išao u Ljubljanu da tamo nabavi konje i neku drugu robu za potrebe opštine Banje Luke.

Sudija Husnija Džumrukčić postavljen je za komandanta žandamerije a za adjutanta mu je odredjen Slavko Pišteljić i njima je povjeren zadatak da idu u Krajinu radi umirenje naroda, jer je u nekim krajevima bilo pojave paljenja begovskih čardaka.

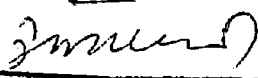
U gradu su istog dana formirane jedinice narodne garde u koje^ušao veliki broj djaka. Sjedište je bilo u Sokolani kod Balkana. Ja sam takodje bio u jedinici i odmah sam odredjen kao stražar kod vojnog magazina blizu željezničke stanice. Bio sam naoružan jednom starom karabinom jed-nometkom. Sjećam se da sam stražareći kada je odlazio putnički voz pun vojnika koji su pucali i ja opašio iz puške.

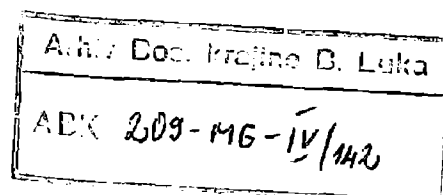

Medjutim pošto nisam znao baratati učinilo mi se da je puška zakovana. Kad sam smjenjen sa stražarskog mjesta došao sam opet u sokolanu.

Tamo je upravo formirano jedno odjelenje sa zadatkom da ode posebnim vozom u Kozarac gdje se nalazi jedan teretni voz sa municijom, koga čuvaju austrijski vojnici. Trebalo je da ga prevezemo u Banju Luku jer je prijeta opasnost da tamo eksplodira. Za komandira odjelenja određen je rezervni oficir student Veljko Madjarac (kasnije inženjer u Banjoj Luci). Krenuli smo posebnim vozom za Kozarac. Pored mene, sjećam se, bili su profesor Nikola Kozomara, i moj kolega Zvonko Jović. Kad smo stigli u Kozarac Madjarac nas je upozorio da treba da iskočimo na stranu preko puta stanice, da zauzmemo položaj iza nasipa i da budemo spremni za pucanje u koliko austrijski vojnici pruže otpor. Medjutim šef stanice je izašao pred nas i rekao da se pratnja voza uplašena stanjem i događajem razbježala svojim kućama. Mi smo prikačili naš vagon za vagon sa municijom i krenuli odmah natrag za Banju Luku. Zadržali smo se u Ivanjskoj i krenuli kod tamošnjeg trgovca Zvonke Blaževića koji nas je počastio pićem. Vozovodja našeg voza bio je Jozo Katušić mladi željezničar koji je možda malo popio te je požurio niz Ivanjsku, a pošto smo mi bili na kraju kompozicije vagon se strašno tresao i nas je sve obuzeo strah. Veljko je naredio da pucamo da bi ga tako upozorili da smanji brzinu. Kad smo stigli na Predgradje i korili Jozu što je tako jurio on nam je rekao da je pucnjavu shvatio kao da ga požuruju. Kompoziciju smo sproveli na "šturc" koji vodi za rudnik Kaprikovac. Bilo je osam vagona municije koja je poslije odvežena u vojni magazin na Krčmarici.

Prekid 11. 4. 1975. g.

(Zlatko Puvačić)

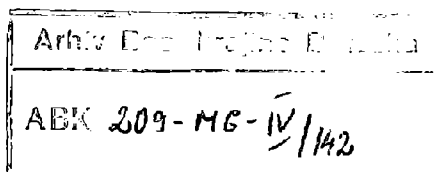
Nastavak III

U prvim danima slobode Narodno vijeće je pristupilo formiranju novih oružanih formacija. U zgradi u kojoj su danas Muzej i Arhiv radila je regrutna komisija u kojoj je bio ljekar dr. Bukinac. Međutim u tome nije bilo nekog naročitog uspjeha. Kasarne nisu bile uredjene, tako da primljeni vojnici nisu mogli biti smješteni i rečeno im je da se vrate kući.

Tada je Dušan Umičević formirao jednu grupu dobrovoljaca, među kojima je bilo mnogo djaka. Ova formacija se dugo održala, živjela vojničkim životom, a bila je stacionirana u Kastelu. Sjećam se dobro da je Dušan Umičević zadržao u svojoj jedinici i djake gimnazije iako je nastava već počela. Među njima je bio Jović Zvonko, koji je u prvo vrijeme stare Jugoslavije bio čvrsto na jugoslovenskoj liniji ali je docnije od nje otpao. Iako je bio materijalno dobro potkovana, imao je knjižaru i štampariju, on je poslije propasti Kraljevine Jugoslavije pristupio ustaškoj državi pa je bio i na sovjetskom ratištusa ustaškim jedinicama. Poslije toga je radio na formiranju SS handjer divizije zajedno sa jerusalimskim muftijom, koji je po Bosni i Hercegovini radio za Nijemce. Jović je stalno nosio njemačku uniformu. Završio je svoju ustašku karijeru kao komandant ustaškog uporišta Kotor Varoš. Kada je oslobođen Kotor Varoš Jović se sa svojim ustašama povukao u šumu ali su ih jedinice NOV na čelu sa Milom Trkuljom razbile. Jović je uhvaćen i Okružni sud u Banjoj Luci ga je osudio na smrt, a presuda je izvršena 1946. g.

Banja Luka je 21. nov. 1918.g. svečano dočekala regularne trupe srpske vojske. To su bile jedinice koje su sa solunskog fronta prokrstarile cijelu Srbiju i preko Vojvodine upućene da se stacioniraju u Banjoj Luci. Bilo je to 13 pješadijski puk koji je u Banju Luku došao pod komandom majora Ljubomira Bajalovića. Komandant 2. bataljona bio je kapetan I klase Ilić.

Za doček srpske vojske vršene su velike pripreme, djevojke su spremile i uredile kasarnske prostorije za smještaj, a pripremljeno je mnogo jela i kolača da ih počaste.

Grad je bio okićen srpskim i hrvatskim zastavama, a bilo je slučajeva da su ove dvije zastave bile spojene tako da su bile četiri trake.

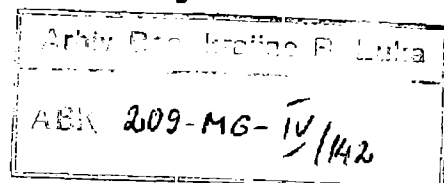
Vojska je došla željeznicom. Na željezničkoj stanici Narodnovijeće i velika masa građana bili su na peronu, ispred grada vojsku je pozdravio Hadži Mahmut beg Džinić. On je u to vrijeme bio orijentisan prema Srbima. Sjećam se da je bio dobrotvor srpske čitaonice, jer je u srpskoj čitaonici postojao veliki uokvireni spisak i na spisku je pored imena mitropolita Save Kosanovića, Nikolajevića i Letice bilo i ime Hadži Mahmut bega Džinića dr.

Poslije izvršenog pozdrava trupe su postrojene i u koloni kroz grad uputile se u Kastel, gdje je počelo narodno veselje. Vojnici su bili većinom iz Timočke krajine a među njima je bilo nekoliko svirača na violini. Dok su vojnici ostajali u kasarnama oficiri su sa muzikantima prešli u hotel "Balkan" .

U vezi sa dolaskom srpske vojske organizovana je u hotelu "Balkan" svečana zabava. Improvizovan je gudački orkestar u kome su svirali sudija Soukal, sudski pripravnik Pšibilski, prof. Kalus, te djaci Velimir Đišteljić, Vlado Milošević, Josip Latal i drugi. Poslije muzičkog programa i recitacija održana je predstava "Jazavac pred sudom" .Ovu predstavu je režirao prof. Dragutin Kokanović koji je igrao ulogu Davida Štrbca. Ulogu pisara igrao je prof. Nikola Kozomara, ulogu sudije sudija Okružnog suda Slovenac Šešek, dok je ljekara igrao dr. Molnar. Ja sam poslije toga gledao mnogo puta Kočićevog "Jazavca pred sudom", ali ni jedna predstava nije bila na nivou ove, a uloga Davida koga je igrao prof. Kokanović nadvisila je sve profesionalne glumce.

Medju oficirima koji su došli sa 13. pješadijskim pukom bila su i dva Bosanca. To su Drago Banjac iz Kosanskog Petševca i Ljubo Nerlović iz Glamoča. Drago Banjac je kasnije bio bankarski činovnik, a zatim pošto je završio Ekonomski fakultet postao je direktor Investicione banke u Ljubljani, pa u Sarajevu, gdje je kao penzioner umro prije 2 god.

Ljubo Nerlović je završio tehniku i kao inženjer radio na mjestu načelnika tehničkog odjelenja Banske uprave.

Za vrijeme II svjetskog rata živio je u Beogradu.

Obojica su se kao rezervni austrijski oficiri predali na ruskom frontu i uključili se u Rusiji u dobrovoljačku diviziju i ratovali u Dobruđi, a poslije su se prebacili na Solunski front i učestvovali u Borbama sve do konačne pobjede. S njima je bio poručnik Slovenac Erh Ozren Pipan. On je ostao u vojski kao aktivni oficir i poznato mi je da je bio u pješadijskom puku kraljeve garde u Beogradu.

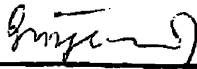
Poslije oslobođenja počeo se burno razvijati društveni život. Srpsko sokolsko društvo, koje je bilo zabranjeno od austrijskih vlasti za cijelo vrijeme rata, obnovilo je svoj rad. Međutim mi djaci gimnazije prožeti jugoslovenskom ideologijom nismo htjeli da se uključimo u srpski soko nego smo 1919.g. organizovali Djački soko. Starješina toga sokola bio je Milan Janković tada student, dok sam ja bio načelnik. Uporedo sa obnovom rada srpskog sokola radio je i hrvatski soko. Mi smo napravili sporazum sa srpskim sokolom da nam odobri korištenje sale i sprava u sokolani kod Balkana. Ljetno vježbalište bilo je na tadašnjem teniskom igralištu, koje se nalazilo na mjestu sadašnje stambene zgrade preko puta benzinske stanice "Ine" u ulici Rade Ličine. Na vježbalištu je bio jedan paviljon koji je služio za garderobu i spremište sprava. Ovaj Djački soko bio je veoma brojan i obuhvatio je djake svih nacionalnosti. Pored ovih gimnastičkih društava došlo je i do formiranja sportskih društava. Tako je osnovan fudbalski klub "Krajišnik", koji je uglavnom podržavala banjalučka čaršija.

Ne želeći da ostanu izvan događaja djaci gimnazije rješili su da osnuju 1920.g. svoje fudbalsko društvo koje je prvo imalo naziv "Jugoslavija" a kasnije je dobilo ime "Balkan". Medju osnivačima su bili braća Djordjevići Veljko, Sveto, Vojo, Veso Masleša i Ja sam bio jedno vrijeme predsjednik "Jugoslavije", dok su moja braća Ljubiša i Rajko bili igrači "Balkana". Medju "Balkancima" su se kao i igrači isticali braća Djordjevići i Fićo Granić.

U sjećanju mi je ostala zgrada u kojoj je za vrijeme austrije bio hotel "Austrija". Ta se zgrada nalazila na početku današnje ulice Sime Šolaje na mjestu gdje je poslije zemljotresa podignuta Robna kuća "Zenit". Kuća je bila vrlo solidna

gradjevina, lijepoga izgleda, za vrijeme Stare Jugoslavije, a prije formiranja banovine u toj zgradi je bilo Okružnog načelstvo. Pošto je ispred zgrade pa do drvoreda koji i sad postoji bilo dosta prostora, ispred zgrade je bila podignuta "ladara" sa pomičnim platnenim krovom u koju su bili smješteni gostioničarski stolovi. Ova zgrada nije imala veliko dvorište ali se sjećam da je uz dvorište bila velika bašta. Sjećam se jedne godine (vjerovatno 1908.g.) bio sam još dijete, u toj bašti u koju se ulazilo kroz hotel održavala je svoje predstave putujuća pozorišna grupa Iličića iz Srbije. Ja sam sa roditeljima išao na jednu taku predstavu. Usjeklo mi se u sjećanje pozorišni komad "Golgota" u kojoj je glavnu ulogu imala neka glumica Predić.

Banja Luka, 14. 4. 1975.g.

_____
(Puvačić Zlatko)

